

La campana de vidre - Sylvia Plath

Àgils i lleugeres, les primeres pàgines de *La campana de vidre* recorden aquells autors nord-americans de mitjan segle vint que van saber retratar amb brillantor una societat més aviat fosca: Truman Capote, Dorothy Parker, J. D. Salinger. Certament, no és la mena de prosa que –assumim els prejudicis- esperem trobar en una persona coneguda sobretot per la poesia com és Sylvia Plath. La primera frase del llibre, per exemple, té la virtut de situar-nos en el temps i en l'espai, d'introduir el tema de la mort i de presentar-nos un enigma que no és només biogràfic sinó que està vinculat a les raons per viure que la protagonista té problemes per trobar: “Va ser un estiu xafogós, estrany, l'estiu que van electrocutar els Rosenberg, i jo no sabia què hi feia, a Nova York”.

El primer terç de novel·la es podria haver titulat *Coses que et passen a Nova York quan tens dinou anys i ets de Boston*. Esther, la narradora, ha guanyat un concurs literari i el premi que obté és treballar durant un mes en una revista novaiorquesa, amb totes les despeses pagades i tot d'actes promocionals per assistir-hi amb altres noies premiades d'arreu del país. En aquestes pàgines, la sensació d'absurd pot ser còmica, però també aclaparadora. Pel que la narradora explica, endevinem que és tímida i àvida, dolça i intel·ligent. Resulta divertit acompanyar-la a actes que no entén, compartir amb ella l'estranyesa davant tanta simulació, veure-la ficada en embolics sense importància, però la superposició de situacions decebedores o amenaçadores, juntament amb el passat biogràfic que ella mateixa va intercalant a la novel·la, l'acaben conduint a un carreró sense sortida, que s'inicia quan llença tota la seva roba des de la terrassa de la residència de Nova York.

Entre els factors que acceleren la transformació de la narradora, podem esmentar que s'assabenta que el seu pretendent duu una doble vida, que en una sortida nocturna està a punt de ser violada, que els plans vitals se li torcen, que la seva mare és una estranya. I ja hi som: se sent lluny de tothom, no es vol aixecar del llit, pateix insomni, no es canvia de roba, no es renta els cabells, perd la memòria, visita un psiquiatre que no és capaç d'entendre-la ni encara menys d'ajudar-la. En fi: “Trobava absurd tot el que feia la gent, si al capdavall s'havien de morir.” Després de l'estada a Nova York i dels dies perduts a casa, arriba l'itinerari per hospitals públics i privats. De sobte, els electroxocs, les injeccions, la hipòtesi de la lobotomia. És la mateixa nàusea i el mateix terror que trobem a la pel·lícula *Frances* (Graeme Clifford, 1982), el pas de l'èxit als

primers símptomes de la depressió, de la depressió a un infern que prefigura el de *Girl, Interrupted* (James Mangold, 1999), totes dues basades en casos reals.

“El pensament que em podia matar prenia forma dins la meva ment amb la serenor d’un arbre o una flor.” Els intents de suïcidi d’Esther són prou variats, si bé el cos es resisteix a morir. A l’últim terç de llibre apareix la campana de vidre que la separa del món, que l’obliga a respirar un aire viciat i la impedeix bellugar-se. L’aproximació a la síndrome que per abreujar anomenem “depressió” és precisa i probablement universal: “Em sentia molt calmada i molt buida, com es deu sentir l’ull de l’huracà, que es desplaça sordament enmig de l’estrèpit que l’envolta.” Al llarg del llibre, Esther va coneixent gent sense mantenir-hi més que relacions superficials, una successió de noms que no deixen petja. Donades les circumstàncies, ¿hi ha cap lloc millor per acomiadar-se del món que un túnel excavat en el soterrani de la seva pròpia casa?

Nascuda el 1932 i morta el 1963, Sylvia Plath és un referent de la literatura feminista. Certament, *La campana de vidre* inclou fragments d’una lucidesa profètica: “Potser era veritat que quan et casaves i tenies fills era com si et fessin un rentat de cervell, i a partir de llavors deambulaves anestesiada com una esclava d’un estat totalitari privat.”. I, amb tot, al marge del percentatge sens dubte elevat amb què l’opressió patriarcal -que va prendre la forma del seu marit, el també poeta Ted Hughes- va influir en la seva depressió, el llibre inclou altres raons que malauradament també resulten encara vigents, com ara l’exigència laboral, la comunicació familiar o els errors de diagnòstic. Julio Cortázar ja va dictaminar que en una societat malalta les persones sanes es veuen abocades a la malaltia.

Gran part del que narra aquesta novel·la, publicada poc abans que l’autora se suïcides, coincideix amb la seva experiència vital. També ella va patir la pèrdua prematura del pare, també ella tenia un germà gran, també es va trencar la cama esquiant, també va ser una jove prometedora que va acabar enfonsant-se i tastant els mètodes psiquiàtrics de l’època. L’experiència de la malaltia i de l’horror, tanmateix, no garanteix la capacitat d’escriure una novel·la com aquesta, que descriu amb exactitud el crescendo que duu de l’esperança a l’estranyament, d’aquí a la incapacitat, el dolor i la mort (al final de la novel·la, qui es suïcida és una amiga seva també internada en el psiquiàtric, com un avís o potser com un conjur). No era fàcil plasmar de manera versemblant la successió de moments que duen Esther de l’avidesa inicial a la imatge senzilla i precisa de la campana de vidre: des de dins, la protagonista veu el

món sense barrejar-s'hi, separada per una frontera invisible però impossible de franquejar.

El 1986 Edhasa en va publicar la traducció al català de Josep Miquel Sobrer. Ara Edicions del Periscopi n'acaba de publicar la nova versió de Marta Pera Cucurell, un prodigi de naturalitat lingüística, que apareix seguida d'un epíleg en què Marta Pessarrodona no parla en cap moment de la novel·la. Edicions del Periscopi ha publicat alhora la narració *Mary Ventura i el Novè Regne* –també traduïda per Marta Pera Cucurell-, que Sylvia Plath va escriure el 1952, poc abans del viatge a Nova York que va inspirar el d'Esther. La narració es publica seguida d'un epíleg de Míriam Cano que ens ajuda a entendre *La campana de vidre*. Al capdavant, la manera de veure el món que Sylvia Plath novel·la és contemporània d'aquesta narració ara recuperada, un treball de classe que adopta la forma d'una al·legoria ferroviària de l'entrada a aquella vida adulta que l'autora es resistia a assumir. Tot i que la protagonista sap baixar d'aquell trajecte en tren, l'autora no va saber baixar a temps d'aquell altre viatge angoixant que va ser el seu matrimoni. És trist recordar-ho quan, a l'inici de *La campana de vidre*, la narradora explica que va conservar un dels regals que va rebre a Nova York: “I la setmana passada vaig descosir l'estrella de mar de plàstic de l'estoig de les ulleres perquè la criatura hi jugués”. El llibre, doncs, es presenta com si fos escrit per la protagonista una vegada superades les crisis, instal·lada en una maternitat més plàcida del que ho va ser la de l'autora. En el mateix llibre, però, també es qüestiona fins a quin punt és possible la superació: “¿Com ho sabia, que algun dia –a la universitat, a Europa, en algun lloc, a qualsevol lloc- la campana de vidre, amb les seves distorsions asfixiants, no em tornaria a caure a sobre?”.

Sylvia Plath té l'encert de descriure'ns més el que succeeix a Esther que no pas el que pensa. *La campana de vidre* és la narració d'un viatge cap a la foscor, escrit amb sensibilitat i coneixement de causa, que haurien de llegir homes i dones sense distincions.